

PROMIŠLJANJE KUŠELJA I LEOPARDIJA

U nastavku ćemo promišljati o vezi Nika Kušelja i Giacoma Leopardija, jednog od najvećih talijanskih pjesnika i filozofa kojeg je Kušelj često volio recitirati. Pokušat ćemo usporediti njihove živote i njihove misli, njihovo vrijeme i ono što su za sobom ostavili u naslijeđe. Pokušat ćemo, dakle, pružiti jednu historijsko-filozofsku perspektivu cijele ove priče, i zaroniti u dubine misli pjesnika.

Na prvu, onako šturo, objektivno, hladno povjesničarski, jasno je kako Kušelja i Leopardija razdvaja prostor i vrijeme. Leopardi se rodio 1798. na području Papinske države. Kušelj se rodio 100 godina kasnije, 1901. u Austro-Ugarskoj. Leopardi je umro mlad, sa 38 godina, a Kušelj je svojim vijekom nadživio i Austro-Ugarsku Monarhiju, i Državu SHS, i Kraljevinu SHS, i NDH, u konačnici i Jugoslaviju. Kušelj je umro 1994. svojim životnim vijekom obuhvativši gotovo čitavo 20. stoljeće i 6 država, sve do suvremene i samostalne današnje Hrvatske.

Leopardi je bio talijanski aristokrat. Kušelj je bio cavtatski ribar. Drugačije su obrazovani, drugačije su odgajani. A ipak, poezija ih je spojila. Ipak, ova naizgled dva sasvim različita čovjeka pišu o istoj ljubavi na isti način. Pišu o svom zavičaju, prirodi i miru kojeg ona donosi. Onako objektivno, hladno povjesničarski, Nika i Leopardija razdvaja stoljeće i Jadransko more. Ali onako iskreno, pjesnički, ljudski, možemo se zapitati potaknuti poezijom ove dvojice, što je 100 godina naspram vječnosti? Što je Jadransko more naspram beskraja? Iščitanjem Leopardijeve i Kušeljeve poezije čovjek zaboravi na razlike, i počinje shvaćati njihove sličnosti.

Obojicu je oblikovala sredina u kojoj su živjeli. Leopardi je svoje posljednje godine proveo u Napulju, ispod obronaka Vezuva koji je za njegova života dva puta kratko, ali nasilno erumpirao. Vulkan je ostavio traga u njegovim pjesmama. U njima, prirodu često možemo naći kao destruktivni mehanizam. Ona je neukročena sila, nešto veće i opasnije od bilo kojeg ljudskog konstrukta. S druge strane, u njegovima pjesmama kada je lišena odnosa moći, priroda je Leopardiju pružala i spokoj, mir, tišinu. Utjehu. Ova dualnost prirode, kao različne zvijeri koja ruši i kao tople majke koja njeguje, je jako suptilan i čest motiv i u Kušeljevim pjesmama. Dualnost o kojoj piše Kušelj je, čini se, ipak zrelija. On prirodu prihvaća u svoj svojoj punini. Prihvaća njene darove, i prihvaća njene udarce, štuje prirodu i more gotovo sakralno. Njegov oltar je na vesla, njegova svijeća je lanterna na provi. Dualnost prirode je u Kušelja najbolje objašnjena u pjesmi *Zima*, heraklitskom mišlju koja veli kako sve stalno samo mijena jest. Samo promjena je stalna, vele Heraklit i Kušelj.

Promjena o kojoj Kušelj piše je ciklička, kružna. To je život, zapravo. Oseka se povlači kako bi uhvatila zaleta da bude plima, sunce ustupa svjetlost mraku da bi se ponovno rodilo sljedeće jutro. A ljeto ustupa toplinu zimi – samo kako bi skupilo snage za sljedeću sezonu ribolova. To su stalne promjene o kojima Kušelj piše. Krug života koji se stalno obnavlja i kojeg je Kušelj promatrao iz svoje barke. I u kojem je sudjelovao. Stalne promjene su dobre promjene. Promjene su to koje odlaze samo kako bi se vratile. Te promjene su vječne.

Kušelj se u svom filozofskom ribarenju, ili ribarskom filozofiranju, dotakao i drugih promjena. Te promjene su linearne, to je naprasito pucanje kruga života, nasilno izbacivanje egzistencije iz rutine u neki novi, strani aktualitet. Ili u zaborav. Ovo linearno pucanje uobičajenog aktualiteta u politici nazivamo revolucijom, ili ratom. Nekada je ovo linearno pucanje poželjno, ne mora biti tako loše; u Leopardijevom slučaju, on je bio gorljivi zagovornik ujedinjenja Italije u jednu državu koja bi prekinula tadašnji krug. Ipak, u većini slučajeva, ova naprasita promjena donosi bol, suze, tugu i krv. Kušelj se nagledao ove boli. Njegova je životna barka prolazila brojne historijske oluje. Pamti ona i oba Svjetska rata i jedan Domovinski, o njenu su se provu razbijale brojne politike i pokušale je srušiti. Prošla je neveru Austrougarske, SHS, NDH, uspjela je nekako odoljeti i olujnom jugu socijalizma, da bi se upravo pred kraj, tek ušavši u mirnu luku hrvatske nezavisnosti, Kušeljeva lanterna ugasila.

Za razliku od okupatorskih snaga 1991. godine, za razliku od te agresorske nevere koja se nadvila nad Cavtat, nisu sve promjene dolazile nasilno i uz granate. Promjena ne mora doći agresivno, krvavo, iznenada i uz pucnjeve. Može se polako prikrasti, toliko sporo da rijetko tko primijeti da je tu. Takva promjena se onda zove otuđenjem. Kušelj je to otuđenje primijetio i pojam otuđenja imamo i u naslovu ove zbirke. Otuđenje je zaborav. Zaboravljamo naš identitet, zaboravljamo našu baštinu, jezik, kulturu; prodajemo arheološka nalazišta za hotele, betoniramo naše obale, profesori nam rade kao konobari. Apartmanizacija, betonizacija, o tome Kušelj piše kao da je i sada ovdje. Na primjer, u pjesmama *Lijepi su ti ljetni danci* i *Osamljen*, piše kako je *cijeli Cavtat sada plaža, al ujedno i garaža* te kako *vidi turista mnoštva iz cijelog svijeta, al tu ne vidi nikoga iz svojega mjesta*. To je još jedan čest motiv koji se veže uz otuđenje i osamljenost – nostalgija. Nostalgija za vremenom kojeg se nije moglo kupiti u Eurima i koju možemo shvatiti i kao upozorenje.

Na kraju, tendencija je svakog povjesničara ili filozofa, u mom slučaju oboje, lijepljenje etiketa. Označavanje raznih ljudi, događaja, ideja posebnim imenima kako bi ih se lakše moglo strpati u zajedničke ladice. Tako su akademici pisali brojne i brojne knjige pokušavajući naljepiti filozofsku etiketu Leopardiju. Zvali su ga naturalističkim materijalistom, spiritualistom, proto-egzistencijalistom, pozitivistom, nihilistom. Što to o njemu govori kao o čovjeku? Apsolutno ništa. To je jedan od razloga zašto se ja ni ne usudim pomišljati dati neku kompliciranu etiketu Kušeljevoj životnoj filozofiji. Niko je bio ribar. I to je u svoj svojoj iskrenoj jednostavnosti puno veći kompliment koji se nekom može dati.

Zaključna misao nije uperena deprecijativno prema Leopardiju, koji je uistinu bio div, ali mogao je on pročitati sve knjige ovoga svijeta. Mogao je recitirati cijelog Homera, cijeloga Shakespearea. Mogao je napamet znati čitav Aristotelov opus. Uzalud. Pravo razumijevanje težine vječnosti, beskraj, Boga, ljubavi, mora i postojanja, ne može se u potpunosti dohvatiti u knjižnici, pa makar ona bila i aleksandrijska. S perom u ruci, iza knjige, vječnost se teško može oteti zaboravu. Vječnost se dotiče na moru, u maloj zelenoj barci, dok se parangal vuče, a Cavtat još spava.

Antonio Kovačević